

Dubravka Ugrešić : Napad na minibar

Dubravka Ugrešić je s vremenom postala jedinstven fenomen hrvatske književne scene: razdvojila je javnost na one koji je čitaju i cijene i na one koji misle, valjda, da će širenje njezine riječi raspolutiti samu Hrvatsku. Problem, međutim, nije u tome što je spisateljica polarizirala javno mnijenje, već što ga je ujedinila, kako ga je ujedinila ranije, devedesetih, svojim pisanjem protiv galopirajućeg nacionalizma, jer šutnja tada nije bila ništa drugačija od šutnje danas.

O njezinim knjigama, dakle, ne šute samo protivnici - njezine naslove prešućuju i pristalice. Što se o knjigama manje piše - to su one nevidljivije i imaju manje odjeka. Imajući to u vidu - bolje je pisati loše o knjigama Dubravke Ugrešić nego ne pisati nikako, jer protiv loših kritika knjiga se brani sama, protiv šutnje ne može ništa.

Kada je iz štampe izašao roman "**Baba Jaga je snijela jaje**" (Vuković & Runjić, 2008), svjedočila sam različitim *usmenim* kritikama, koje su se, zapravo, svodile na sljedeću opasku: to joj nije najbolja knjiga. Zašto to nije njezina najbolja knjiga, malo je tko elaborirao. Zbog te šutnje, naslov je završio u svojevrsnom hijatusu: "Baba Jaga" je bila nominirana za t-portalovu nagradu za roman godine, ali je tom nominacijom legitimirala konkurentske naslove i dodala prestiž nagradi, a da sama od toga nije ni najmanje profitirala. Odgovor zbog čega je to tako vrlo je jednostavan: vani je Dubravka Ugrešić spisateljica, u Hrvatskoj je Dubravka Ugrešić - Dubravka Ugrešić.

U eseju "Duh kakanijske provincije", Ugrešić upozorava (čitava je, zapravo, knjiga "**Napad na minibar**" jedno ozbiljno upozorenje), kako je Miroslav Krleža deprovincijalizirao hrvatsku književnost te joj nametnuo visoke književne standarde koje većina hrvatskih pisaca nikada nije uspjela dosegnuti. Odatle dolaze smiješni antikrležijanski savezi pisaca i "intelektualaca" upitnog talenta. Možemo slobodno reći da je ista sudbina zadesila Ugrešić - uzeti njezine knjige u obzir, značilo bi priznati standarde koje je svojim pisanjem postavila. A znamo što bismo time dobili: gomilu smeća i nekoliko naslova koje više ne bismo mogli prešutjeti.

Najnovija knjiga Dubravke Ugrešić, "**Napad na minibar**" (Fraktura, 2010), zbirka je novinskih kolumni i eseja objavljenih u posljednje četiri godine. Ništa od toga, međutim, nije objavljeno u hrvatskim medijima, čak je i sam "Napad na minibar" prvo objavio beogradski nakladnik Fabrika knjiga, da bismo naslov tek iz druge ruke dobili i u Hrvatskoj. No sad kada je knjiga tu, predlažem da je otvorimo tamo gdje najviše boli, a to znači bilo gdje: Ugrešić je na početku, u sredini i na kraju knjige, u tekstovima nastalim kako 2006. tako i kasnije - prepoznatljivo oštra i bez dlake na jeziku. I, najčešće, potpuno u pravu.

Odmah na početku, prije nego se posve izgubimo u mnoštvu poljskih vodoinstalatera, jugo-gastarbajtera, Rumunja, Turaka, svih onih koji *pište* kad u zapadnoevropskim dućanima prolaze pored alarmnih uređaja jer su stranci ("Razglednica iz Evrope"), Ugrešić nam stavlja do znanja da je jedna od njih. Iako živi u Nizozemskoj (još preciznije - u Amsterdamu, pokrajina Sjeverna Holandija, op.ur.), i bavi se intelektualnim radom, alarmni je uređaj prepoznaje kao ono što doista jest: strankinju. Tom se identifikacijom Ugrešić ujedno obračunava i s vlastitom spisateljskom sujetom. No iako mjestimice autoironična, hrvatska si književnica ostavlja najviše prostora da se

naruga drugima - onima koji između nje i ostalih imigranata impliciraju znak jednakosti, ali i onima s kojima je izjednačavaju.

Dubravka Ugrešić, zapravo, ne šteti nikoga: ljudi koji citiraju narodne poslovice su stari i poluishlapjeli; spisateljici su sunarodnjaci polupismene lijenčine; žena koja ju je predstavljala publici, a nije joj znala ime, ima konjske zube i lice dobro prošarano kapilarima, a za svoju frizerku kaže kako je očito odrasla na holandskom siru i mlijeku. "Napad na minibar" nije politički korektna knjiga: puna je generalizacija iza kojih, međutim, ne stoji samo spisateljska refleksija, već i iskustvo koje, na svu sreću, ne traži narodne poslovice da se iskaže. Ugrešić koristi opća mjesta, ali samo u situacijama kada ta opća mjesta jesu stvarnost o kojoj književnica piše i na koju se žali. Ljudi kojima se ruga već jesu karikature. Putin jest čista pornografija, ali se to svejedno mora reći naglas, u slučaju da neki ne žele čuti.

U katalogu Knjižnica grada Zagreba, kao predmetna odrednica knjige navedena je sintagma *demokratska tranzicija*, no jedan tekst u "Napadu na minibar" odlično pokazuje (zajedno sa svim ostalim koji se tiču zemalja bivše Jugoslavije i Istočne Evrope) kako je riječ o posve iluzornom procesu. Iako je knjiga dobila ime po drugom eseju, "Pitanje optike" jedan je od najzanimljivijih tekstova u knjizi. Dubravka Ugrešić se u njemu osvrće na intervju koji je Globusu dao nedavno preminuli profesor Aleksandar Flaker s kojim je književnica prije nego je napustila Hrvatsku blisko surađivala na fakultetu.

Da bi ispričala tu priču, Ugrešić se morala suočiti s onim što je tom intervjuu prethodilo, a to je njezina osobna priča o izgnanstvu. "Napad na minibar" je, zapravo, vrlo intimna knjiga u kojoj dominira borba s frustracijama i strahovima, ne samo autoričnim, već i onima koje autorica dijeli sa svojim čitateljima. Iako smo mnogo puta čuli za priču o vješticama koje su "silovale" Hrvatsku, mučno je čitati o tome jer se ništa bitno nije promijenilo: nikakav se *prijelaz* u demokraciju nije dogodio. Štoviše, upravo je spomenuti intervju pokazao da sjekire nisu zakopane i da bi, ako klima bude pogodna, ljudi vrlo lako mogli ponovo zapaliti lomače. Dok ne dođe do toga - igrat će se gluhih telefona i slijegati ramenima, praveći se nemuštim, kao što je to učinio Flaker.

Zanimljivo je primijetiti kako Ugrešić često piše o vlastitoj majci (s puno nježnosti) te o djeci za čiju je budućnost zabrinuta. Većina tekstova u kojima se djeca spominju anegdotalne su naravi. U tekstovima "Mala priča o sjećanju i zaboravu" i "U zemlji laži sve je istina", autorica govori o djeci koju poznaje - o djecu koja ne znaju niti će znati jer ih ne uče tome tko je Ana Frank, ali ih uče imenima HDZ-ovih ministara. S druge strane, u tekstovima "Toys for Boys", "Strah od ljudi" i "Rodoljublje", Ugrešić djecu koristi kako bi postavila dijagnozu: djecu je najlakše indoktrinirati. Ona su najveći konzumenti i rodoljubi. Njima se može prodati sve. Vrlo često spisateljica piše i o vlastitoj mladosti. Te su reminiscencije vezivno tkivo između djece danas i vremena kojeg se ona ne mogu sjećati, ali koje im svejedno određuje život. Anegdota o djetetu koje nema komunizam jer *redovito pije mlijeko*, pokazuje kako je strah Dubravke Ugrešić posve osnovan.

No u toj brizi za budućnost Ugrešić ponekada zna pretjerati, zvučati čak pomalo konzervativno. Glavni problem "Napada na minibar" jeste povremena potreba autorice da docira. Ugrešić napada amaterizam, egzibicionizam - vrijednosti koje prepoznaje kao problem novog vremena. I iako je donekle možemo razumjeti, s druge ju je strane teško shvatiti ozbiljno kada pogrešno koristi riječi poput "tamaguchi" i "twitter" i ne zna što *vagazzaling* zaista znači.

Ugrešić je, međutim, nezamjenjiva kada piše o prošlosti i prepoznaje je, zamaskiranu, u onome što živimo danas. Knjiga prepoznaje društveno-političke obrasce koji se ponavljaju bez obzira na njihovu "odsutnost", njihovu prikrivenost *demokracijom*. Politička tupost Jugoslavena nije nestala. Nestali su Jugoslaveni, ali njihova je indolencija ostala.

Jedinstven naratorski dar Dubravke Ugrešić "Napadu na minibar" daje romaneskna obilježja i

knjiga se zbog toga lako čita. Spisateljica ne izbjegava ispovjednost koja, zajedno s prepoznatljivim toposima njezinog stvaralaštva, čini ovaj naslov nezaobilaznim i nezaboravnim štivom. I prijeko potrebnim, dodala bih, jer iako književnica više ne živi u Hrvatskoj, piše o njoj aktualnije od mnogih koji su još uvijek tu.

(Ovaj tekst koji se ekskluzivno objavljuje na MV Info portalu zajednički je financiran od strane **MV Info** i udruge za zaštitu prava nakladnika **ZANA**)